

~~K 3949~~
19

3205

9(47.922)
კ-213

ვასტანბ, უცნობი მე-XV საუკუნის
აფხაზ - იმერეთის მეფეთაგანი და
მისი მემკვიდრე მეფე გიორგი.

K 3949
1a

თფილისი

ელ.-მბეჭდ. ს. მ. ლოსაბერიძისა, მოსკ. ქ., საკ. სახლი № 5

1912

ვანტანგ, უცნობი მე-XV საუკუნის აფხაზ-იმერეთის
მეფეთაგანი და მისი მემკვიდრე მეფე კიორგი.

გელათის მონასტრის საბუთებში ჩვენ შეგვხვდა ფრიად
საინტერესო სიგელი აქამდის ჩვენს ისტორიაში სრულიად უც-
ნობის აფხაზ-იმერეთის მეფის ვანტანგისა. სიგელი (№ 87) და-
წერილია ჩინებულს ეტრატზე მე-XV საუკუნის ლამაზის ხე-
ლით, $130 \times 27^{2/3}$ სანტიმ. ნიშნად აქვს ოროლი წერტილი
თითო სიტყვის შემდეგ. მომაქვს აქ სიგელი სრულიად უცვ-
ლელად.

ქ: რომელი არა დააკლდი ლაღთა მამულთა და სამყარო-
თა და ეთერისგან ზეცით ქვეყანად გარდამოკედ, რომელი
ცეცხლის ფერთა ძალთაგან მარადის წმიდა არსობით იდი-
დები დასაბო უხრწნელისა და მარადის ქალწულსა მარიამისი და-
იმკუდრე და განკორციელდი კსნისათუის ჩუენსა ნებსით ივნე
ჯუარითა და ყოველნივე ვნებად უნებელმან თავს იდეგ შენ
სიტყვაო მამისაო ძეო და სულო წმიდაო ხილულთა და უხი-
ლავთა ყოველთავე შემოქმედო, რომელმან აღიდენ მაღიდე-
ბელნი დიდებულისა და საშინელისა ვნებისა შენისნი და გა-
მოირჩიე ქალწულთა შორის ნეტარი მარინა, რომელმან სურ-
ვილითა შენითა სიმრავლენი ღუაწლთანი თავს ისხნა და სის-
ხლი იგი უბიწო თქვენთუის დასთხივნა და თქუენ მიერ გუირ-
გუინოსანი იქმნა გუირგუინითა უხრწნელებისათა და მრავალ-
ფერთა მეოხებითა და სასწაულთა ღირს იქმნა მოგებად თქვენ,
ქალწულო წმიდაო მოწამეო ნეტარო მარინა, მე დავითიან
ბაგრატიონიანმან ღმრთივ გუირგუინოსანმან ხუასროთანგონ-

მან მეფეთმეფემან ვახტანგ გკადრე და შემოგწირე და მოვაკ-
სენე ეგუტერსა სასუენებელსა წმიდისა ხატისა თქვენისასა გე-
ლათს, რომელი აგებულ არს სადიდებლად სახელსა თქვენსა
წმიდისასა მათ სულკურთხეულთა პაპთა ჩუენთა მეფეთაგან
ჩარუხიძე მისითა გლეხებითა ქოჩალასძე (აქ ჩამატებული ყო-
ფილა და შემდეგ სხვა მელნით განახლებულია) კუაშხიეთს ცეცს-
ძე (აქ სტრიქონს ზევით იმავე ხელით სწერია: რაჭას ამაღლ-
ძე მისითა გლეხითა) რიონს ტახასთავაძე ხაბარძე თავშავაძე
კელუხაძისა პარტახტი საწინჯეს აჯეს(ეფ?) შვილები (ეს ჩამატებუ-
ლია ტექსტის ხელით) ესენი მათითა მამულითა სამართლია-
ნითა ყოველითა უსარჩლებლად(?) სადიდებლდ თქვენდა და
სამწირველოდ სულისა ჩუენისთვის რათა უბიწოთა ოხითა
თქვენითა ამა სოფელსა ძლევა შემოსილ ვიქმნეთ მტერთა ზე-
და ჩუენთა ვითარც იგი ძუელ ოდესმე ისო იერქოს და კვა-
ლად დავით გოლათსა ზედა რათა ჩუენც აგრეთვე ძლევა შე-
მოსილ ვიქმნეთ ამა სოფელსა და საუკუნოდ რაჟამს ჩუენთვის
ნებსით ვნებული უფალი და ღთი ჩუენი იესო ქრისტე ზე-
ცით მეორედ გარდამოკდეს განკითხვად ყოველისა ქვეყანისა
და დაჯდეს საყდართა ზედა დიდებისა მისისთა რჟამს მდინა-
რე ცეცხლისა დიოდეს წე მისსა და ათასნი ათასთანი დგენ
და ბევრნი ბევრთანი მსახურებდეს მას მზე მოაკლდეს და
მთოვარემან აღარა გამოსცეს ნათელი თუისი და ყოველნივე
აგებულება და დაზუვლნეს(sic) მამისგან დიდებისა მისსა რა-
ჟამს განარჩივნეს მან მართალმნ მსაჯულმან მართალინი(sic)
და ცოდვილნი და უბრძანოს ცოდვილთა მიერ იგი სასმენე-
ლი, ვითარმედ წარვედით ჩემგან წყე(sic) საუკუნოსა ცეცხლსა
მას საუკუნოსა (ეს ჩამატებულია). მართალთა მიუგოს სანატრელი
იგი სასმენელი, ვითარმედ მოვედით კურთხეულნო მამისა ჩე-
მისანო და დაიმკვიდრეთ სასუფეველი ცათა განმზადებული
თქუენთვის და ანგელოზთათუის მიისთ(?). დღესა მას მიოხოთ
წე უფლისა და ღმრთისა და მისმინოთ მეცა ესევეთარი სა-
ნატრელი კმა ვითარმედ, მოვედი კურთხეულნო მამისა ჩემი-

საო და დაიმკუიდრეთ სასუფეველი ცათა ამისთვის შემოგვიწი-
რავს თქვენთვის, ქალწულო წმიდაო სანატრელო მარინა, რაჭას
(ეს ჩამატებულია) ჩარუხიძე მისითა გლენებითა ქოჩლასძე ცეც-
სძე რიონს ტახისთავაძე ხაბარისძე და თავშავაძე კელუხაძისა
პარტახტი სწიწეს აქეს(?) შვილი (ეს ჩამატებ.) მათითა მამული-
თა ყველათა მკუიდრად შეუვალოდ [უცვა?]ლებლოდ და უსარ-
ჩლოვად ჩუენგან და ყოვლისა ადამის ტომისა კაცისაგან რა-
გუარც ჩუენისა სულისა თუის შემოწირულსა ჰმართებს რმანც
გუარმან კაცისამან ჩუენად შედეგად ესე ჩუენსა ეგუტერსა
გამოაკოს ქრისტეს ღთისა უარისყოფელთა თანა დაისჯების
და ჩუენ მწირველი მოგუიშალოს ჩუენიდმც მუქბად განიკით-
ხვის დღესა მას განკითხვისასა კრულ წყე (მგტი არა-რა).

ამას მიყობა ხვეული ხელის მოწერა გრძლოდ.

მეორე გვერდზე ნუსხა ხუცურით: ვახტანგ: მეფისა. სამ-
წირველო: კუაშხიეთისა: სიგელი: არის ესე: შეუცვლიბლი.

მეორე გვერდზედვე წვრილის ლამაზის მე-XVI საუკუნის
ხელით მიყობა სხვა სიგელი. ნიშნად იხმარება სამ-სამი წერ-
ტილი.

ქ: რამელი არა დაკლდა წმიდათა მამულთა და სამყაროთა
ეთერთაგან ზეცით ქვეყანად გარდამოკედ, რამელი ცეცხლის ფერთა
ძალთაგან მარადის წმიდა არსობით იდიდები, განკორციელდი ხსნისა-
თვის ჩუენისა ნებსით იუნე ჯვართა და ყოველივე ვნებანი უვნებელ-
მან თავს იდეუ შენ, სიტყვათ მამისათ, ძეო მკლად შობილთ, რა-
მელმან აღიდე მადიდებელი დიდებისა შენისა და გამოიჩიე ქალწულ-
თა შორის ნეტარი მარინა, რამელმან სურვილითა შენითა ყოველნი
ღვწლნი თავს ისახნა და სისხლი იგი უბიწო შენთვის დასთხივნა და
შენ მიერ გვირგვინისან იქმნა, ქალწულთა წრ მარინა, ჩვენ ერისთვის
შვილთა დავით და ლომინმან და დედამან ჩოენმან ზატრანმან თამარ
გკადრეთ და მოგაკსენეთ დიდებულსა საუდარსა გენათისასა თქვენი
მკვიდრი მამული რაჭას სოფელი კვაშხიეთის. ჟამთ გამოცვლილობი-
საგან საერისთოდ შექნილიყო და ესე არა ეკებოდა ვითარმაცა საუდ-
რისა მამული გქმნებოდა და ახლად შემოგწირეთ და რაც ჩოენი კე-

ლი შევიდოდა გამოვედით მისგან ჩვენად სადღეგარძეოდ და სულ გურთხეულის მამის ჩვენის სულისათვის, ასრე რომე თორმეტს საუფლეს ვინც შეეკვდრე იესო თორმეტს უამს გვიწირვიდენ. ვინცა და რამნცა გვარის კაცმან ან ჩოენ და ან შემდგომთა ჩოენტა ერის-თავთა კელუეს შლად და დაქცევად ამისას, გურულმცა არის დაუსაბამოსა მამის ძის და სულისა წმიდისა ძლითა უფლად წმიდისა ღთის მშობელისა და ჯვარისა ჰატიოსნისა ძლითა და უფელთა წმიდათა ღთისათა ზეტისა და ქვეყანისათა გორციულთა და უხორცოთა მადლითა. გომძებასა და მას მამულს გარეთ შემოგწირეთ, ამას გარეთ ჩარუახიძის ეული მამული მისით გლეხებითა, ქაჩლასე და ცეცასე + ხვეულად: თამარ.

ამ მეორე გვერდზე, ბოლოს არის ხვეული ხელის მოწერა ორ სტრიქონად.

როგორც ვხედავთ, სამწუხაროდ, ამ ფრიად საინტერესო სიგელს ვახტანგ მეფისას თარიღი არა აქვს, ამიტომ საძიებელი რჩება, ვინ უნდა იყოს ეს მეფე და როდის ცხოვრობდა ის. ვახტანგის ეკვდერი და მისი მწირველი მოხსენებულია ერთს 1545 წლის ბაგრატ მეფის სიგელში¹⁾, სადაც ცხადია ჩვენი სიგლის ვახტანგ მეფის სამწირველო უნდა იგულისხმებოდეს. ვახტანგის სამწირველო მოხსენებულია კიდევ ერთს გელათისავე სიგელში № 76. ამ სიგელის ეტრათი დაზიანებულია, $52\frac{1}{2} \times 22\frac{1}{2}$ სანტიმ. ნიშნად იხმარება 2—3 წერტილი. სათაურად აქვს: საფანჩულიძეო არის. აი ეს სიგელიც სრულიად უცვლელად:

--- თა ღთისათა ჩუნ ღთივ გურგუნოსამნ --- ორისავე ტახტისა და სამეფოსა [ლიხთ]იმერისა და ლი[ხთა]მერისა მაპყარობელმან მეფეთმეფემან ბაგრატ და თანა[მეც]ხედ[რე]მან ჩუნმან პტრონმან დედოფალთა დედოფალმან ელენე და პირ- მშომან ჩუენ[მან - -] საყრელმნ ვახტანგ ნებითა და შეწვენიითა

1) საქართ. სიძველენი I, გვ. 19.

ლთისათა ესე შეწყალებისა წიგნი და სიგელი გიბოძეთ --- წყა-
ლეთ თქუენ ჩუენსა ერდაგულსა და თავადადებით ნამსახუ[რსა]
ფანაჩულისძესა და (sic) იობს და შენსა შვილსა ბათლომეს და
იაკობს და სახლისა თქუენისა მომავალთა ყოველთავე მას
ჟამსა როდეს მოხვედით წინა[შე] ჩუენსა და გუჰაჯენით და
მოგვახსენეთ. ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი და გიბოძეთ
გელათს სენაკი ტარპეზისა გუერცა საბოსტნე ტრპეზსა ქუეშე
სათიბი და სავენაკე და დაუნაშვილისა ვენაკსა გამოღმა შე-
მომავრგლოებით ვახტანგისა სამწირველოსა სათიბსა ზემოთ და
ყურს[ებ]ს ჭასარაგასძე მისითა მამულითა, წყალითა, საწისქულო-
თა, საძებრითა და უძებრითა ნაცხვარსა და გამსაშუი სახარ-
დნე ყოველითავე ასრე და ამა პირსა ზედა რომე გიორგობასა
დაღესა ნოენბერსა ათსა ორნი ჟამსა გკვიწირვედეთ სულისა
ჩუენისათვის და წარსამართებელად მეფობისა ჩუნისა. როგ[ორც]
ჭასარაგასძე ზეკალიშვილთა შეუალად ჰქონებოდა, ისრევე
თქუენ გიბოძეთ კელმოხსნით და არა შემოვიდოდეს რა საჩუ-
ენო ერთისა გალატოზობის მეტი, არა ზროხა არა საკლავი არა
ლომი არასთანა ფერი სათხოვარი და გამოსაღები. ვითარცა
ქართამიცა მოგუეცით და შეგჯერდით ასრე და ამა პირსაზე-
და არავინ მოგერჩოდეს არა ადამისტომი კაცი არცა სენაკსა
არცა სათიბსა არცა ს[ავენაკ]ესა და არცა ჭასარაგასძესა ასრე
კელშეუალად გუავიბოძეთ არა კელი წინამძალუარისა შე-
ვიდოდეს არცა მოძლუართა მოძლარისა არა მთისა მთავარ-
მოწმისა მებრთალომისა არცა სადედოფალოსა სამწირველოსა
არცა კანდელაკისა არცა ძმათაგანისა ვინ გინდავინმე იყოს
ასრე კელშეუალად გკვიბოძებია ჩუენ მეფეთმეფესა ბაგრატსა
და თანამეცხედრესა ჩუენსა დედოფალთა დედოფალსა ელენეს
და ძესა ჩუენსა ვახტანგს თქვენ ფანჩულისძისა იობს და თქვენ-
თა შვილთა თქვენისა შვილისა (sic) ბათლომეს და იაკობს
და მომავალთა სახლისა თქვენისა ყოველთავე სამკვიდროდ და
შეუცვალებელად როგორც ჩუენგან ბოძებულსა მართებს აგ-
რე ვერავინ შეგიცვალოს და მოგიშალოს ვერცა შემდგომად

ჩვენსა მეფეთა და დედოფალთა და ვინცა შეგიცვალოს და მოგიშალოს გუა[რმან] კაცისამან მას მეორესა მოსულასა ჩუენადა მუქაბა განი[კითხოს] (მეტი არა).

მეორე გვერდზე ხვეულად: ელენე, ბაგრატი.

რაკი ამ სიგელში მოხსენებულია ვახტანგის სამწირველო, ცხადია ვახტანგ მეფეს ამ ბაგრატი მეფეზედ აღრე უმეფნია. სამწუხაროდ, ზემოდ მოტანილი ბაგრატი მეფის სიგელიც უთარილოა და ამ მეფის ვინაობაც საძიებელი რჩება. ის არ შეიძლება იყოს არც ერთი უკვე ცნობილი ბაგრატი მეფე მე-XIV—XVI საუკუნისა, რადგან სიგელში მოხსენებულია პირმშო ძე მისი ვახტანგ. ხოლო არც ერთს ცნობილ აფხაზეთის მეფეს ბაგრატს არ ყოლია პირმშო შვილი ამ სახელწოდებისა. სიგელი ბოძებულია ფანჩულიძის იობისა და მისი შვილების ბართლომეს და იაკობისადმი. იაკობ ფანჩულიძე ცნობილია ჩვენს წყაროებში. მას დაუწერია 1509 წელს ალექსანდრე მე-III-ის სიგელი, გელათის მონასტრისადმი ბოძებული¹⁾. ცხადია, ბაგრატი, ელენე და ძე მათი ვახტანგ ამ დროს ახლოს ცხოვრობდენ. ჩვენის აზრით, ეს ბაგრატი მეფე არის რაჭა-არგვეთის მფლობელთაგანი, რომელთა რეზიდენცია უნდა ყოფილიყო ჩხარს²⁾. ის უნდა იხსენიებოდეს 1479 წელს³⁾, მასასადამე მისი მეფობის დრო უწევს მე-XV საუკ. დასასრულს. შვილი მისი ვახტანგ 1510 წელს უკვე მეფე ყოფილა. ამ წელს ის შეება მზე ჭაბუკ ათაბაგთან ერთად მოხისს აფხაზ-იმერეთის მეფეს ბაგრატ VII-ს და დამარცხდა⁴⁾.

რაკი ბაგრატი მეფე მე-XV საუკ. მეფობდა, ხოლო 1510 წ. ვახტანგ ძე მისი უკვე მეფე ყოფილა, ამიტომ ამ ჩვენს სი-

1) ქრონიკები II, 327.

2) იხ. ქვემოდ.

3) Д. Пурцеладзе, Дворян. грамоты, 39.

4) ქრონიკები II, 327, 331, კიდევ პარიზის ქრონიკა და ვახუშტისა.

გელის ბოძება უნდა მიეკუთვნოს მე-XV საუკ. დასასრულს. ამ გვარად ამ დროს ვახტანგის სამწირველო უკვე ცნობილი ყოფილა და მაშასადამე ვახტანგ მეფეს ამაზედ უფრო აღრე უნდა ეცხოვრა.

პეტერბურგის აზიურ მუზეუმში ჩვენ ვიპოვეთ მ. ბროსეს ნაქონ ქალაქებში (№ 29) პირი ერთი საინტერესო სიგელისა, რომელიც უნდა ეკუთვნოდეს სწორედ ამ ვახტანგ მეფეს. ეს სიგელი გარდა შინაარსისა იმით არის საინტერესო, რომ თარიღიანია. ვბეჭდავთ ამ სიგელს სულ მცირეოდენ შემოკლებით.

სახელითა ღუთისათა, მამისა, ძისა და სულისა წმიდისა ჩუენ დავითიან იესიან სოლომონიან ბაგრატიონისა მეფეთ მეფისა ვახტანგ გორგასლისაგან ნებითა ღუთისათა აფხაზთა, ქართუელთა, რანთა, კახთა, სომეხთა მეფისა ...და ყოვლისა აღმოსავლეთისა და დასავლეთისა, სამხრეთისა და ჩრდილოეთისა, ლიხთ იმერისა და ლიხთ ამერისა, ორისავ ტახტისა საკელმწიფოსა თვთ ფლობით მპყრობელ მქონებელისა მოვიდნეს ... ჩვენსა ტახტსა ჩვენნი ერთგულნი და ჩვენისა მაღლისა და პატიოსნისა მეფობისა ტახტისა და გვირგვინისა ერთგულად ნამსახურნი და მოსამსახურენი კოტრიძენი ბაქარ, გიორგი, გრიგოლ, ივანე, მიხაილ და დავით, მას ჟამსა ოდეს მათი ძმა აბესალომ მოკლა ჭარულიძემან ერისთავმან ციციმან და კოტრისძეთა სამი სოფელი დაურბიეს ჭარულიძესა ონჭევი, სორღითი და ჭურისთავი. შეიქნა საქმობა და დაპირდეს სადარბაზოდ სამართალსა. მოვიდნეს ქუთათისსა ჭარულიძენი და ბაქრისძენი და კოტრიძენიც მეფეთ მეფისა ვახტანგ გორგასლისა წინაშე და მისითა ბრძანებითა დასხნეს მართალნი მოურავნი ქართლისა ერისთავი ქუენიფნეველი, სულაი ქავთარაძე, ტბელი ლომინაძე მესტუმრე, დავით წერეთელი, როსტევეან ჯაფარიძე, სამადულე იასშვილი, სამღუდელი დიდისა საყდრისა მოძღუარი ზოსიმე, მოლარეთ-უხუცესი გარა-

ყანიძე გიორგი, წირქუალიძე დავით უჯარმელი, მეაბჯრეთ-
უხუცესი სარგის ქუაბულიძე, ვარდან დიკუატიძე. ისარჯულეს
და ქმნეს მოკითხული კოტრიძის საქმისა და მოიღეს სიგელი
კოტრისძეთა მეფეთ მეფისა ვახტანგ გორგასლისაგან გაჩენილი
და ძველადაც სულკურთხეულისა მეფისა დავით კურატპალა-
ტისაგან გაჩენილი სისხლი კოტრიძეთა ასოცი ათასი ძველი
თეთრი, ორი ათასი სანახშირე მისითა საზაოთა გუბირულა(?)
და ედიდა ჭარულიძეთა ციციისა და მირიანსა და ამოვიდნეს
ბატონის მეფეთ მეფის ვახტანგ გორგასლისა [წინაშე] და ასრე
უბრძანა ჭარულიძეთა: კოტრიძენი ჩემნი სახასოანი არიან და
რაც ძველად გაჩენილი აქუსთ კოტრიძეთა, არას დავამცრობ.
მაშინდა წარმოდგნეს ბაქრიძენი ვაჭია, ნიმრუმანი, ჭურახი და
იასიბუღა და დაიფიცეს. სახლიშვილი იყო მათი აბესალომ.
ფიცეს ოთხთა ბაქრიძეთა და აღარც ხმა ამოიღეს ჭარულიძე-
თა და დაიჯერეს მეფის ბრძანება, გაემართა სისხლზე და ჭარუ-
ლიძე[თ] გამოიყუანეს ქუთათისს ერთი აბლაყი ცხენი ორი ათა-
სად დაფასებული მოჭედლითა უნაგირითა შეკაზმული სანახ-
შიროდ და ისი ხმალი, რომლითა მოკლა კოტრიძე—ესე სა-
ნახშირედ მოსცა და დაუდვა სოფელი ჭურისთავი, სამნი განა-
ყოფნი კვისავიძენი და ორნი განაყოფნი ტაბირასძენი --- გი-
ორგი და მისნი შვილნი და წყისერს ფუტურაძე ბერი გლახა
მათითა მამულითა ტყითა ველითა ვენახითა მთითა ბარითა
სანადიროთა, ღუნდას ეკკლესიის წყლითა და საფლავითა უცი-
ლებელად მეფისა და მოურავთა ბრძანებითა. ესე ქუთათისს იყო.
ცხენი ისე შეკაზმული მეფესა მოახსენეს კოტრიძეთა. მეფემან
ასრე უბრძანა ჭარულიძეთა: გაუძელ წინა კოტრიძეთაო და
და რაც ჩვენითა ბრძანებითა და ამ მოურავთა ბრძანებითა
ძველადგან გასჩენია, ნურას დააკლებ კოტრიძეთა. აღიყუანა
სორს ჭარულიძემან და მოსცა ერთი ჯაჭვი მოწყობილი მისი,
თა ყოვლითა, რკინის ქალამანი და ერთი საზროხო ქუაბი,
ერთი ქირღათო, ერთი ოთხთავი, ორი ჯორი, ხუთი ცხენი-
თორმეტი ხარი, სამი ორხუა ნაქუსოვი, ორი ტყავი სინჯაფი-

სანი და სხუა საჩუქარი დიდი მოსცა ბაქრიძეთა და კოტრიძეთა და გარდასწყვიტეს იგი. ვინც ნახოთ სიგელი და ბრძანება ესე ჩვენი შემდგომად მეფობისა ჩვენისა მეფეთა, დედოფალთა, ერისთავთა, ვეზირთა, დიდებულთა, აზნაურთა, მოლარეთა, მესტუმრეთა, მებაჯრეთა, მეჯინიბეთა, ახსალართა, მელვინეთა, მერამეთა, მენალარეთა, ტყის მცუელთა, პურის და საკლავის მკრეფელთა, ქუეყნის მოურავთა და ყოველთა აბრამადთა, მესაბანჯრეთა და ყოველთა კარისა ჩვენისა მსახურთა დიდთა და მცირეთა ყოველთა დაუმტკიცეთ და თქუენ ქრისტეს მიერ სჯულის მდებელნო, ქართლისა და აფხაზეთისა კათალიკოსნო, დაუმტკიცეთ და ნუვინ უშლით თვინიერ შეწევნისა და თანადგომისა. დაიწერა სიგელი და ბრძანება ესე ჩვენი ინდიკტიონსა მეფობისა ჩვენისასა ქორონიკონს რკ-სა ასოცსა (sic¹) და იდ მაისსა კელითა კარისა მწიგნობრისა ჩვენისა მლოცუელ მწირველის მოტილაძის მახარებლისათა. შამშლელნი და მაქცეველნი მოშლილ და შეჩვენებულ, სიგლისა ამის და ბრძანებისა დამამტკიცებელნი, შემწენი ამისნი კუთხეულმცა არიან წინაშე ღუთისა. ამინ.

გარდა ამ 1432 წლის სიგელისა იმავე აზიურ მუხეუმში (№ 83) მოიპოვება პირი მეორე სიგლისა, რომელიც აგრეთვე ამ ვახტანგ მეფეს ეკუთვნის და 1437 წელს დაწერილია. სიგელი ცუდად არის გადაწერილი და ამიტომ უფრო თვალსაჩინო შეცდომათა მცირეოდენის შესწორებით ვბეჭდავთ.

ქ. სახელითა ღუთისათა და ყოველთა წმინდისა ღუთის-მშობლისათა ჩუენ იესიან დავითიან ბაგრატიონი ზეგარდამოცხებული, ღუთივ გვირგვინოსანი და ორთავ ტახტთა მსხდომარე მეფეთ მეფე რანთა, კახთა, სვანთა, ბერძენთა (sic), სომეხთა, მეგრელთა, ქართველთა, ჯიქთა, აფხაზთა, აღანთა, შარვანთა და შარვაშიანთა ღიხთ იმერისა და აღმოსავლეთისა და ჩრდილოეთისა და ყოველისა საქართუელოჲსა მეფეთ მეფე-

1) ქორონიკონი 120=1432 წ.

მან და ამათმან მჭირველმან პირველ დასაბამითგან ვიდრე უკუნისამდე შეუცვალელებელი და ხელმწიფობითა დამტკიცებულნი წიგნი ესე სიგელისა დაგიწერინეთ იადგარი ესე, რომე ჩუენისა დარბაზის წინაშე შემოხვეწით მოდით და ვისმინეთ თქუენი შეხვეწა და გაგიჩინეთ სისხლი პირველ ძეობისაგან მეფისა ნამსახური ვახტანგისა და ერთგული ყოფილან გურალიძენი ჩარაჩე (სიე) და მისი შვილები და მომავალნი, და გამოვიდა ხასნი აზნაურისშვილი გარე მოსახლე კაცი, შიგნითა ყმითა, ეკლესიისა კარითა, საფლავითა, ცხენითა და ცხენისა საომრისა იარაღითა, ჯაჭვითა და მუზარადითა, ქორითა და ბაზიარითა, ტყითა, სათევზოთა, მიწითა, წყლითა, საძებარითა და უძებარითა მისითა ყოვლისფერითა. გამოვიდა გურალიძე ჩარაჩე და მისი შვილი ხასი აზნაურისშვილი და გავუჩინეთ სრული სისხლი ხუთასი ათასი ძუელი თეთრი დაეურვებოდეს, სანახშირედ თუთხმეტი ათასი ძუელი თეთრი. თუ ვინმემ ცოლი გაგიუბატიუროს, სრული სისხლი დაგიურვოს. თუ ვინმემ ქალი დაგიგდოს ან ორსული დედაკაცს და შვილი მოაგდოს, სრული სისხლი დაეურვოს. თუ ვინმემ გურალიძის გუარის კაცი მოკლას, სრული სისხლი დაეურვოს. თუ ვინმემ ექუსთაგან ერთი დაგაკლოს, სრული სისხლი დაგიურვოს. თუ ვინმე სახლში მოვიხთეს და ან დაგიწვას ან აგილაფოს, სრული სისხლი დაგიურვოს. თუ ვინმემ გრძნეულობა შამოგწამოს და მარტალი დარჩე, სისხლისა ნახევარი დაგიურვოს. თუ ვინმემ ჯოგი წავისხას ან მეჯოგეს გიცეს თორმეტი ათასი თეთრი დაგიურვოს. თუ ვინმე მეხადილე დაგიცალიეროს ან გიცეს ხუთი ათასი დაგიურვოს და მარტალი დარჩე, სისხლისა ნახევარი დაგიურვოს. თუ ვინმემ გურალიძის გუარის კაცს სცეს ან მჯილით ან მათრახითა ან ქუსლით ან არგნით სისხლის ნახევარი დაგიურვოს. აწი რაცა ამას ზემოთ წერია თუ რამე საქმე მოხთეს, დაიჯერეთ მართლის სამართლისა გამგენო, პირველი ჯარი დასხედით და ეს სიგელი გამოიღეთ და ამავე წესითა და საქმითა დაეურვებოდეს სისხლი და აწი

ქრისტეს მიერ კურთხევითა აფხაზეთისა, ქართლისა კათალიკოზნო, თქვენცა აგრე დაუმტკიცენითა ჯვრითა და კურთხევითა. მამა ჭყონდიდელო, თქვენც ასრე დაუმტკიცენით ჯვრითა და კურთხევითა, ღრანდელ მოქველო, თქვენცა დაუმტკიცენით თქვენითა ჯვრითა და კურთხევითა. თქვენ ცაიშელ ხოფელო, თქვენცა დაუმტკიცენით თქვენითა ჯვრითა და კურთხევითა. აწ რაცა ამა ზემო სწერია რამე, აწი ამისნი მოწამენი არიან თავად ღმერთი და კაცთაგან ამირეჯიბი აფაქიძე ციხისთავი და ერისთავი და ციხე-ქალაქთა მოლაბრჯრე(?) მირართუხუცესი და პურისა ხარჯისა მომკრეფელი. აწი დაიწერა სიგელი ესე მეფეთ მეფისა ვახთაგსობისასა, ქორონიკონსა ასოცდახუთსა¹⁾. მე მწიგნობარსა გიორგი მოლაზონისძესა [დამიწერია].

ამგვარად ეჭვს გარეშეა, რომ მე-XV° საუკუნის 30-იან წლებში აფხაზეთის სამეფოს საზღვრებში გარდა მთავარ შტოს წარმომადგენელ მეფისა მეფობდა კიდევ ვახტანგი. აფხაზეთის სამეფო ტახტზე ამ დროს იჯდა კოსტანტინე V, რომელიც გარდაიცვალა 1439 წელს და რომლის ადგილი დაიჭირა გიორგი IV-მ (1439—1455). ამავე დროს უმეფნია ვახტანგსაც, რომლის ორი სიგელი 1432 და 1437 წლებისა ჩვენ ზემოდ მოვიტანეთ. ამ ვახტანგსავე უნდა ეკუთვნოდეს კვაშხეთის სამწირველოს სიგელიც, რომელიც მართალია უთარილოა, მაგრამ პალეოგრაფიული ხასიათით მე-XV° საუკუნეს მიეკუთვნება. ისტორიამ არ იცის ამაზედ უფრო ადრე არც ერთი აფხაზეთის მეფე ამ სახელწოდებისა. საჭიროა გავარკვიოთ, რამდენადაც შესაძლებელია, ვინაობა ამ ახლად გამოჩენილ მეფისა და მისი ადგილი საზოგადოდ ჩვენის ქვეყნის ისტორიაში.

¹⁾ ქორონიკონი 125=1437 წ

ვახუშტის უპოვნია ქრონიკული ცნობა ერთის ვახტანგ მეფის გარდაცვალების შესახებ 1445 წელს: „ქორონიკონსა 133 მიიცვალა მეფე ვახტანგ და დაჯდა ძმა მისი გიორგი მეფედ“. ¹⁾ ვახუშტისავე უპოვნია 1449 წლის სიგელი: „ჩვენ მეფემან გიორგიმ, ძმამან მეფისა ვახტანგისამან გიწყალოაეთ ინდიქტიონსა 5. ²⁾ ეს ინდიქტიონი აგრეთვე უჩვენებს ვახტანგის გარდაცვალებას და გიორგის გამეფებას 1445 წ. ³⁾ ვახუშტი და მისი მიმყოფი ჩვენი ისტორიკრაფია დაჯერებულნი არიან, რომ ეს ვახტანგი არის საქართველოს მეფე ვახტანგ, ძე დიდისა ალექსანდრესი, მცხეთის განმანახლებელისა, რომლის სიკვდილის შემდეგ მართლაც გამეფდა ძმა მისი გიორგი IX. მაგრამ ეს ვახტანგ ალექსანდრეს ძე ცოცხალი ყოფილა 1446 წელს, როგორც ეს სჩანს იკორთის ტყავის ზატიკის წარწერისაგან: „დაიწერა წმიდანი ესე ზატიკნი მეფობასა ვახტანგისასა და ბრძანებითა ერისთავისა შალვაჲსათა ქქსა რკიდ“ (=1446 წ.). თვით ამ ვახტანგის გარდაცვალების შესახებ ცნობის გაგება ადვილია, თუ გამოვიანგარიშებთ, როდის დამჯდარა მეფედ ძმა მისი გიორგი IX. ხოლო ეს კი შედარებით ადვილი გამოსაცნობია, რადგან ჩვენამდის მოაღწია რამდენიმე სიგელმა, დაწვრილებით დათარიღებულმა, გიორგის მეფობის ინდიქტიონის ჩვენებით. ავიღოთ რამდენიმე ასეთი სიგელი, სადაც მეფობის ინდიქტიონიც მოხსენებულია და სიგელის დაწერის წელიწადი და თვეც.

1) ქართლ. ც-ბა II, 239.

2) იქვე.

3) ისიც შესაძლებელია, თუ სახეში ვიქონიებთ ვახუშტის ქრონიკის საერთო ხასიათს, რომ მას ცნობა მეფის ვახტანგის 1445 წ. გარდაცვალების შესახებ არც ეპოვნოს, არამედ შეეთხზას ამ 1449 წლის სიგელის მიხედვით.

ქორონიკონსა	135,	ქრისტესით	1447 წ.	25 დეკემბერს	მეფობის	ინდიქტიონი	1. ¹⁾
„	137,	„	1449	25 დეკემბ.	„	3 ²⁾	
„	139,	„	1451	1 ივლისს	„	5 ³⁾	
„	146,	„	1458	27 აგვისტ.	„	12 ⁴⁾	
„	148,	„	1460	30 იანვარს	„	13 ⁵⁾	
„	148,	„	1460	12 ივნისს	„	14 ⁶⁾	
„	151,	„	1463	2 სექტ.	„	17 ⁷⁾	

ამის მიხედვით ადვილად შეიძლება გამოვიანგარიშოთ, რომ გიორგი IX მეფე გამეფებულა 1447 წ. 31 იანვარსა და 11 ივნისს შორის. ⁸⁾ მაშასადამე ვახტანგ ქართლის მეფის გარდაცვალებაც ამავე დროს უნდა ეკუთვნოდეს. ⁹⁾ ცხადია, ეს ვახტანგ ალექსანდრეს ძე ქართლის მეფე 1447 წ. გარდაცვლილი არ უნდა იყოს ის ვახტანგ მეფე, რომელიც ვახუშ-

1) ქრონიკები II, 260.

2) იქვე, 261.

3) იქვე, 263.

4) იქვე, 277.

5) იქვე, 279.

6) საქართ. სიძვ. II, 18.

7) საქართ. სიძვ. II, 19.

⁸⁾ ქართლში გამეფებამდის გიორგი IX მეფედ მჯდარა კახეთს, რაც მოხსენებულია ქართლის ცხოვრების შედევშიაც. ჩვენ გვინახავს პირი სიგელისა, რომელიც ბოძებულია „კახეთის მეფის გიორგისაგან“, ძისა დიდისა ალექსანდრესისაგან, დაწერილი ქორონიკონსა 134 (=1446) მარტის 7-ს, მეფობის ინდიქტიონსა 13. მაშასადამე, გიორგი კახეთში გამეფებულა 1433 (ან 1434) წელს და 1446 წ. კიდევ იქ იჯდა, რადგან ძმა მისი ვახტანგ მეფე ჯერ ცოცხალი იყო.

⁹⁾ ვახტანგ მეფის 1447 წ. გარდაცვალება კიდევ მოხსენებულია იკორთის № 6 ძილისპირის ქრონიკაში (იხ. ქრონიკ. II, 358).

ტის ქრონოლოგიით 1445 წელს გარდაცვლილა. ან ეგებ ვახუშტის ცნობა შემცდარი იყოს? მაგრამ ჩვენ გვაქვს სხვა საბუთებიც, რომ ერთი კიდევ გიორგი მეფე გამეფებულა 1445 წელს. ხოლო ეს გიორგი ვახუშტის მიერ პოვნულ საბუთით ძმა ყოფილა ერთ ვახტანგ მეფისა. ამას ამტკიცებს შემდეგი სიგელი მცხეთისა 1448 წ. ბოძებული. მოგვაქვს აქ ეს სიგელი დიდად შემოკლებით.

... (ჩუენ) აფხაზეთისა და ორისავე ტახტისა ლიხთიმერისა და ლიხთამერისა მტკიცედ მქონებელმან მეფეთ მეფემან გიორგი გკადრე და მოგახსენე და შემოავწირე თქვენ კათოლიკე დედა ქალაქსა მცხეთის საყდარსა და მას შინა აღმართებულსა სუეტსა ცხოველსა, კუართსა საუფლოსა და მირონსა ღმერთმყოფელსა ბაგა სრულად საჯდომითა დარბაზითა, კარის ეკლესიითა, გლახებითა საგლახოთა სასამსახუროთა, ჭურმარნითა, მისითა შესავლითა, მზღურითა, ყანითა, ვენაკითა, წყლითა, წისქუილითა, ჭალითა, სათიბითა, ტყითა, სანადიროთა, მთითა და ბარითა, საკმრითა და უკმრითა, საძებრითა და უძებრითა, მისითა მიმდგომითა მზღურითა ყოვლითურთ უნაკლულოდ და მოგაკსენე კესაური ბაგურითურთ და ჭართაულითა მამულითა მოგვიკსენებია და შემოგვიწირავს ჩუენ თვს სააღაპედ... დაიწერა ბრძანება და სიგელი ესე ჩუენი ქორონიკონსა რღვ (=1448 წ.) ინდიქტიონსა მეფობისა ჩუენისასა მესამესა, კელითა ფრიად საწყალობელისა მესტუმრისა და კარისა ჩუენისა მწიგნობრისა კლიმი კაკლაჩასძისათა. *)

ამ სიგლის მიხედვით გიორგის გამეფება გამოდის 1445 წელს, რასაც ამტკიცებს კიდევ შემდეგი სიგელი გელათის

*) ვბეჭდავთ აზიურ მუზეუმში დაცული პირის მიხედვით. შეად. ქრონიკ. თ. უორდანიასი II, 260.

მონასტრისა (№ 48), ტყავზედ დაწერილი $43\frac{2}{3} \times 23\frac{1}{3}$ სანტმ. ნიშნად იხმარება 3 წერტილი. ვბეჭდავთ ამ სიგელს თავისი მართლწერით, უცვლელად.

ქ.: შენ ღრუბელსა მაგას ნათლისასა ქუენათა ზენად მაერთსა ტომებით ასულსა ადამისსა დადებისა ღმრთისასა, ძუელ ოდესმე მოსესგან მაყულად მოტყნარედ ხილულისა და შეუწველად დაცულსა ჰრონის კუერთხსა აყოვებულსა, რომელმან გამოიღო ნაყოფად უნაყოფოთა ნაყოფიარ მყოფელი და ყოვლისა სოფლისა განმანათლებელი, დადამის ძუელისა კაცისა განმახლებელი და ევას წყევისა და კურულებისა დამკსნელი და კურთხევად შემცვალელებელი, გედოვნის საწყიმისსა ნოტიო მყოფელო, შენ სადგურო და განსასვენებელო და პალატო კიდობან საღმრთოსა სრულისაო, რომელმან დაიტიე ფიცარი იგი საუფლოთა მით თითითა დაწერილი ტაკუკი მანანთა აღსავსე და კვერთხი იგი სასწაულთა მოქმედი მამისა შენისა და წინასწარმეტყუელისა დავით მეფეთა შორის წარჩინებულისა ასულად მოსწავებულო, ვითარცა გიგალობდა კმითა მით სანატრელითა პირათ პირადად ფესადითა ოქროვანითა შამკობილად და ვინ მისწუდების შენთა დიდებულებათა მეტყუელებად ყოვლად წმიდაო გელათისა ღმრთისმშობელო, ჩუნ მსასოვებელმა და მინდობილმან ცვაფარვათა თქვენთამან მეფეთა მეფემან გიგი ვიგულე და ვიგულსმოდგინე მცირე ესე სამსახური და შემოსაწირავი და შემოგწირე მღუიმისა ეკლესია და იქი მსხდომნ გლახნი ფანჩულისძენი... (აქ შვიდი სიტყვა წაშლილია) მამულითა, მითითა, ბარით, წყლითა, წისქუელითა, ველითა, ვენაკითი, სათიბითა, ქალითა, ეკლესითა, სასაფლაოთა, მათითა ერთობილითა შესავლითა და გა-

მოსავლითა მოგვიკსენებია და შემოგუიწირავს. უწინაცა თქვენი მკვდრი და ძველიდგან შემოწირულიყო და იადგარშიგან გეწერნეს ესე გლახნი, რომე ესრეთ ზემო სწერიან და აწ კიდევე მოგაკსენეთ და შემოგწირეთ ამა წესითა, რომე ჩვენისა სულისათჳს ყოვლთა წელიწადთა ფანჩულიძე ვინცა ვინ მღრღელი იყოს ჟამსა გვიწირევდეს დაღაჰსა გარდაიქდიდეს და მათი ბეგარა რაცა იყოს, თქუენ წინა მოვიდოდეს და არ დაგაკლდებოდეს და ჩუენ ჩუენი წირვა კურთხევა ლოცვა წირვა არა მოგვეშალოს და ვინც ვინ ჩხარისა პატრონი იყოს, რასაცა ყანასა მოკნევდეს, მას ვერას სთხოვდეს და ვერც რა საქმე დაიგდოს. როგორცა თქუენსა მკვიდრსა და უცილებელსა მამულსა მართებს, აგრე გაგითავდეს და ვერავინ შეგიცვლოს და ვინცა შეგიცვლოს და მოგიშალოს, რისხვსმცა მამა, ძე და სულიწმიდა და თქუნ გელათისა ღთისმშობელი და მას მეორედ მოსვლასა ჩუენტჳსმცა განიკითხვის წინაშე ძისა თქვენისა და ღმრთისა ჩუენისა და დამამტკიცებელნი ღთმან აკურთხნეს. დაიწერა წიგნი და სიგელი ესე ჩუენი ქკს რნბ, ინდიკდიონს მეფობისა ჩენისასა ით, იანვარსა ით.

ბოლოს ხვეულად: მეფეთმეფეს გიორგის დამიმტკიცებია ნებითა ღმრთისათა.

ეს სიგელი მიცემულია 1464 წ. 19 იანვარს მეფობის ინდიქტიონს 19-ს. ამის მიხედვით, ახლა ექვს გარეშეა, რომ მე-XV საუკუნეში მართლაც ყოფილა გიორგი მეფე, რომელიც გამეფებულა 1445 წელს და რომელიც, როგორც ვახუშტის მიერ პოვნილ სიგელიდან სჩანს, ძმა ყოფილა ვახტანგ მეფისა. ვახუშტის, როგორც მისი ქრონიკიდან სჩანს, მართლაც უპოვნია ცნობა ამ ვახტანგ მეფის 1445 წელს გარდაცვალების შესახებ.

ამ გვარად ჩვენ ვხედავთ, რომ ის ვახტანგ მეფე, გორგასალად წოდებული, რომელიც ტახტზედ მჯდარა 1434 და 1437 წ., გარდაცვლილა 1445 წ. და მის მაგივრად გამეფებულია ძმა მისი მეფე გიორგი. მაგრამ სად მეფობდა ეს ვახტანგ და მისი მემკვიდრე გიორგი მეფე? ეჭვს გარეშეა ისინი არიან აფხაზ-იმერეთის სამეფო დინასტიის შტოსანი. „მოვიდნეს ქუთათისსა ჭარულიძენი და ბაქრისძენი და კოტრიძენიც მეფეთ მეფის ვახტანგ გორგასლისა წინაშე“-ო, ნათქვამია 1432 წლის სიგელში. ამასვე ამტკიცებს ის გარემოება, რომ ვახტანგ მეფის 1437 წლის სიგელში დამამტკიცებელთა შორის მოხსენებულია მარტო აფხაზეთის საკათალიკოზოს ეპისკოპოზნი. მის მფლობელობის ქვეშ ყოფილა რაჭა, ამას ამტკიცებს ვახტანგის სამწირველოს სიგელი. მისსავე მფლობელობის ქვეშ ყოფილა ქართლის დასავლეთი და ჩრდილოეთი ნაწილი. ამას ამტკიცებს 1432 წლის სიგელი, რომლის მიხედვით მოსამართლედ მეფის ბრძანებით დამჯდარა სხვა აფხაზ-იმერეთის დიდებულებთან ერთად „მართალი მოურავი“ ქართლისა ერისთავი ქვენთენეველი. ქვენთენეველი ამ დროს მართლაც ფლობდა ქსნის საერისთოს.*) ამასვე გვიჩვენებს 1448 წლის გიორგი მეფის სიგელი მცხეთისადმი ბაგას შეწირულობის შესახებ: ბაგა დასავლეთ ქართლშია. ამასვე ამტკიცებს კიდევ ერთი სიგელი, რომელიც მე-XVIII საუკ. ხელით მიწერილია იკორთის № 6 ძილის პირის ქრონიკაზე: „ქ. იკორთის მთავარანგელოზს შევსწირე მეფემ გორგასალმან სულისა ჩემისა სამეოხოდ, რათა მსაკურონ წმინდასა შენსა ეკლესიასა, იკორთა, არცი, ქვეში, ფლავსმანი, ფლავი. მხილ-

*)ქრონიკები II, 27.

ველნო წმიდისა ამის ეკლესიისანო, „შენდობა ითხოეთ ჩემ[თვის]“. ცხადია ეს სიგელი გადმოწერილია ძველი დედნიდან, გორგასალი უნდა იყოს მე-XV საუკუნის მეფე († 1445 წ.), რომელსაც ლიახვის ხეობაში ზემოთხსენებული სოფლები შეუწირავს იკორთის მონასტრისათვის. ამ სამეფო შტოს მორჩილების ქვეშ ყოფილა არგვეთი—ეს ცხადად სჩანს 1464 წლის გიორგი მეფის სიგლიდან. მეფეს გელათის ღვთისმშობლისათვის შეუწირავს მღვიმის ეკლესია და იქ მსხდომნი გლეხნი ფანჩულიძენი და მათი ბეგარა რაცა იყოს, თქვენ წინა მოვიდოდეს და არ დაგაკლდებოდესო „და ვინცა ვინ ჩხარისა პატრონი იყოს, რასაც ყანასა მოკნევდეს, მას ვერას სთხოვდეს და ვერც რა საქმე დაიგდოს“. ეს აღგილი ფრიად საინტერესოა. „ჩხარის პატრონი“ ალბად ეს სამეფო შტო ყოფილა და თვით ჩხარი ამ სამეფო გვარეულობის რეზიდენცია. ჩხარი, როგორც ცნობილია, XVII საუკუნემდის ქალაქად ითვლებოდა, სანამ ის არ გააოხრა დიდმა ლევან II დადიანმა. 1635 წელს მან ჩხარის ქალაქი აყარა და მისი მცხოვრებლებით ზუგდიდის ახლოს რუხის ქალაქი გააშენა. მართალია, 1432 წლის ვახტანგ მეფის სიგელში მოხსენებულია — „მოვიდნეს ქუთათისსა ქარულიძენი და ბაქრისძენი და კოტრიძენიც მეფეთმეფისა ვახტანგ გორგასლისა წინაშეო“ — მაგრამ აქ ქუთათისი შეიძლება იგულისხმებოდეს ვითარცა ადმინისტრაციული ცენტრი მთლად აფხაზ-იმერეთის სამეფოსი და არა ვითარცა რეზიდენცია ვახტანგ მეფისა. ეს მით უფრო საფიქრებელია, რომ აფხაზ-იმერეთის ტახტზედ ამ დროს უნდა მჯდარიყო მეფე კონსტანტინე V († 1439 წ.)¹⁾

¹⁾ იხ. ჩვენი შრომა—გენეალოგია ბაგრატ VI, აფხაზთა და ქართველთა მეფისა.

ამ გვარად მე XV საუკუნეში ზემო იმერეთსა (არგვეთს), რაჭას და ქართლის დასავლეთ ნაწილს ფლობდა სამეფო გვარეულობის ერთი შტო, რომლის რეზიდენცია ჩხარს უნდა ყოფილიყო. ვახტანგ, გორგასალად წოდებული, ყოფილა ამ სამეფო შტოს წარმომადგენელი. მისი სიკვდილის შემდეგ 1445 წ. მეფედ დამჯდარა ძმა მისი გიორგი. ეს ის გიორგი უნდა იყოს, რომლის სიკვდილის შესახებ 1469 წელს ვახუშტის უპოვნია ქრონიკული ცნობა.¹⁾ ვახუშტის აზრით 1469 წელს გარდაცვლილი გიორგი მეფე უნდა იყოს გიორგი IX ქართლ-კახეთის მეფე, ძე დიდისა ალექსანდრე მეფისა. ამ გიორგი IX-ს მემკვიდრე იყო ძე მისი ალექსანდრე, რომელიც მამის სიცოცხლეშივე მეფედ იწოდებოდა. მამის ტახტზედ კი ის დამჯდარა, როგორც მისი მეფობის ინდიკტიონის გამოანგარიშებიდან სჩანს, 1476 წელს.*) გიორგი IX-ს გარდაცვალებაც ამ წელს უნდა ეკუთვნოდეს. ამიტომ 1469 წელს გარდაცვლილი გიორგი მეფე უნდა იყოს გიორგი მეფე ჩხარის პატრონი, ძმა ვახტანგ გორგასალად წოდებულისა.

ამავე რაჭა-არგვეთის სამეფო შტოს წარმომადგენელი უნდა იყოს მეფე ბაგრატ, რომელიც ცხოვრობდა მე-XV საუკ. დასაწყისს. ამას ამტკიცებს ზემოდ მოტანილი სიგელი მისი ბოძებული ფანჩულიძეებისადმი (ფანჩულიძეები 1464 წ. გიორგი მეფემ შესწირა გელათის ღვთისმშობელს). შვილი მისი ვახტანგ მეფე 1510 წ. მზექაბუჯ ათაბაგთან ერთად შეება მოხისს აფხაზ-იმერეთის მეფეს ბაგრატ V-ს.

ამავე სამეფო შტოს უნდა ეკუთვნოდეს კიდევ სამართ-

1) ქართლის ცხოვრება II, 6 და 240.

*) ქრონიკები II, 300, 301.

ლის წიგნის დამწერი ბაგრატ, კურაპალატად წოდებული, რომელიც მე-XVI საუკუნის შუაში სცხოვრობდა. 1)

დაწვრილებით ამ სამეფო შტოს საგვარეულო ისტორიას ჩვენ კიდევ დავუბრუნდებით. ახლა კი აღვნიშნავთ, რომ ამ შტოს პირველი წინაპარი უნდა იყოს მეფე მიქაელი, ძმა აფხაზთა მეფის კონსტანტინე IV-სა და ძე დავით ნარინისა. მონგოლების ეპოქის მემატთანე გადმოგვცემს: „დაუტევა (ნარინ დავითმა) სამნი ძენი: პირმშო ვიდრემე კოსტანტინე და მეორე მიქაელ და უმრწემესი ალექსანდრე... ხოლო მიიღო მეფობაჲ კონსტანტინემ პირმშოებისა ძლით, რომლისა მეფობასა წინა-აღუდგა ძმა მისი მიქაელ და დაიპყრა ქვეყანა რაჭისა და არგვეთი და დღეთა მათთა იშლებოდა ქვეყანა იგი, რომელთა საქმენი არღა მოხსენებულ არიან. და არა ყვეს მშვიდობა ვიდრე არა მიიცვალნეს, რამეთუ რომელსა ჟამსა დაიზავნიან, მყის შეიშალნიან“. *) ეს მიქაელ მეფე რაჭისა და არგვეთისა ცოცხალი ყოფილა 1326 წ. **), ვახუშტით ის გარდაიცვალა 1329 წელს.

1) იხ. ჩვენი შრომა—სჯულმდებელი ბაგრატ კურაპალატი.

*) ქარ. ც-ბა, ბროსესს გამ., I, 427.

***) საქართ. სიძვ. II, 33—34.

